

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

CİNSİYET GRUPLARINA GÖRE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ EXAMINATION OF CHILDHOOD TRAUMA LEVELS BY GENDER GROUPS

Feyza ÇAVUŐOĐLU*

Öz

Çocukluk çağı yaşantıları kişilerin yaşantıları için önemli bir yere sahiptir. Bu noktada yaşanan istismar ve ihmal deneyimleri kişilerin sağlığı için önemli görölen bir konudur. Bu çalışmanın amacı cinsiyete göre kişilerin çocukluk çağı travma düzeylerinin incelenmesidir. Bu kapsamda yapılan çalışmaya yaş ortalaması 26,37 olan 127'si kadın ve 73'ü erkek olmak üzere toplam 200 kişi katılmıştır. Katılımcılara, demografik bilgi formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin bulunduğu anket formu uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda kadın ve erkeklerin istismar ve ihmal puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Anne ve babanın ayrı olması, kişilerin ölçek genel puanı, fiziksel ve ihmal puanlarına etki eden bir parametre olduğu görölmüştür. Herhangi bir madde kullanım durumuna göre katılımcıların puan ortalamaları farklılık göstermemektedir. Sonuç olarak elde edilen bulgular, çocukluk çağı istismar ve ihmal öykülerinin anlaşılmasında alan dizine önemli ve güncel bilgiler kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, İstismar, İhmal.

Abstract

Childhood experiences have an important place for people's lives. At this point, the experiences of abuse and neglect are an important issue for the health of individuals. The aim of this study is to examine the tendency levels of individuals to childhood trauma according to gender. In this context, a total of 200 people, 127 of whom were women and 73 were men, with an average age of 26.37, were participated the study. A demographic information form and a questionnaire with Childhood Trauma Scale were applied to the participants. As a result of the analysis, there is any significant difference was found between the mean scores of abuse and neglect of men and women. Separation of mother and father was seen as a parameter affecting the scale's general score, physical and neglect scores. The average scores of the participants do not differ according to the use of any substance. As a result, the findings brought important and up-to-date information to the literature in the understanding of childhood abuse and neglect stories.

Keywords: Gender, Abuse, Neglect.

* İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, <https://orcid.org/0000-0001-7454-7496>, feyzacavusoglu@stu.aydin.edu.tr

GİRİŞ

Kişilerin çoğunlukla korktukları ve dehşet içinde kaldıkları, olağan dışı ve beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan olay ve durumlar travma kavramı ile tanımlanmaktadır (Türkcan, 1999). Bu kategoride incelenen olaylar beklenmedik doğa olayları (depresyon, sel vb.), ölümlü veya ağır yaralanmalı trafik kazaları veya kişilerin başa çıkma kapasitelerini aşan durumlar ile örneklendirilebilir. Diğer yandan çocukluk çağı travmaları ise bu tanımın dışında bir konuma sahiptir. Çocukluk çağı travmaları çocukların anne, baba, temel bakım veren, yakın çevresinden veya sosyal çevresindeki kişi ve kişilerce fiziksel ve duygusal gelişimini ketyen ve sekteye uğratan ve cinsel anlamda zarar veren davranışların tümü ile açıklanmaktadır (Kepenekçi, 2001).

Çocukluk çağı travmalarının etiolojisinde aile öncelikleri ve toplumsal değerler ön planda tutulmaktadır. Bulut (1996) aile içi şiddetin çocuklar için risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Aile içindeki çatışma aile bağlarını zayıflatmakta, çocuğun daha kırılan olmasına neden olmakta ve daha uç boyutlarda çocuğa karşı istismar ve ihmal davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer yandan ise çocuğa verilen değer toplum nezdinde azalması, medyanın etkisinin artması ve kültürel normların bozulmaya başlaması, çocukluk çağı travmaların ortaya çıkmasında gerekli zemini hazırlayan parametreler olarak görülmüştür (Lanius, Vermetten ve Pain, 2010).

Çocukluk çağı travmatik deneyimleri beş grupta incelenmektedir. Fiziksel istismar genellikle gözlenmesi en kolay travmatik deneyimdir. Çocuğun dövülmesi, itilmesi, vurulması, ısırılması, delici, kesici ve yakıcı bir aletle yaralanması gibi bürün davranışlar bu kapsamda incelenmektedir (Aysev ve Taner, 2007). Diğer yandan çocukların elde ettikleri başarıların takdir edilmemeleri, aşağılanmaları, sürekli kırıcı ve alaycı ifadelerle maruz kalmaları ise duygusal istismar kapsamındadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). İstismar deneyimleri içerisinde en yıkıcı sonuçları olan faktör ise cinsel istismarlardır. Cinsellik içeren konuşmaların olması, cinsel temasın bulunması, sürtünme temelli taciz, cinsel birleşme ve son olarak cinsel sömürü gibi deneyimler cinsel istismar davranışlarından bazılarıdır (Akço, Aksel, Arman, Beyazova, Dağlı ve Dokgöz, 2004). Bir diğer boyutta ise ihmal davranışları yer almaktadır. Bu noktada çocuğun yiyecek, içecek, güvenlik ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının yanında ek sosyal ihtiyaçlarının (arkadaş edinme vb.) karşılanmaması fiziksel ihmalin göstergeleridir (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999). Son olarak, çocuğun yeterli sevgi ve şefkati görememesi, kendini değerli hissetmemesi, dokunulmaması ve onunla sosyal aktivitelerin yapılmaması gibi durumlar da duygusal ihmal boyutunda incelenen davranış kalıplarıdır (Polat, 2001).

Çocukluk çağı travmalarının bir takım yıkıcı etkileri bulunmaktadır. Kahveci (2016) bu tür olumsuz deneyimler sonucunda kişilerin kendi içlerine çekildikleri, kaygı bozuklukları yaşadıkları ve benlik imajlarının olumsuz olduğunu belirtmiştir. Gören ve Tıraşçı (2007) istismar ve ihmal deneyimleri ile mücadele etme noktasında kişilerin alkol ve madde kötüye kullanımı geliştirdiklerini vurgulamıştır. Bunun yanında öfke nöbetleri ve ağlama krizleri sıklıkla görülen semptomlar arasındadır. Travmatik deneyimlerin psikolojik sonuçları arasında travma sonrası stres bozukluğu, disosiyasyon, kendine zarar verme ve intihar davranışları, depresyon, anksiyete ve fobik kaçınmalar gibi durumlarda alan dizin çalışmalarında incelenen konulardır (Simpson ve Miller, 2002; Yahi ve Tamish, 2001). Diğer taraftan istismar ve ihmal deneyimlerinin beynin bazı bölümlerinde işleyişin bozulmasına, etkinliği azalmasına, ciddi bilişsel gerilemelere, düşünsel ve yürütücü işlevlerde sorunlara neden olduğu bilinmektedir (Lanius, Williamson ve Densmore, 2001; Shin, McNally, Kosslyn, Thompson, Rauch, Alpert ve Pitman, 1999).

Çocukluk çağı istismar ve ihmal öykülerinin sıklığı ve cinsiyetler içerisindeki dağılımı da önemli bir veridir. Johnson, Cohen, Brown, Smailes ve Bernstein (1999) yaptıkları çalışmada katılımcıların %80' den fazlasının fiziksel ve cinsel istismar öyküsü olduğunu belirtmiştir. Renteria (2005) cinsel istismar sıklığını %40 olarak belirtirken kızların erkeklere oranla 4 kat daha fazla risk

altında olduğunu söylemiştir. Kessler, Sonnega, Bromet, Hughes ve Nelson (1995) ise hayatında en az bir kez travmatik bir deneyim yaşayan kadınların %50 civarında olduğunu ve erkeklerin ise %60 civarında olduğunu belirtmiştir. Çocukluk çağı istismar ve ihmal öykülerinin yaygınlığı ve cinsiyete göre dağılımları değişiklik göstermektedir. Bu çalışmada kişilerin cinsiyetlerine bağlı olarak çocukluk çağı travma düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Yapılan çalışmaya İstanbul ve Bursa illerinin çeşitli ilçelerinden 127'si kadın, 73'ü erkek olmak üzere toplam 200 kişi katılmıştır. Katılımcılar 17-58 (ort = 26,37) yaş aralığındaki kişilerden olmaktadır.

Kullanılan Araç ve Gereçler

Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan ve katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, maddi durumu gibi demografik bilgilerinin sorulduğu bilgi formudur.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Kişilerin çocukluk çağı istismar ve ihmal deneyimlerinin ölçülmesi amacıyla Bernstein, Fink, Handelsman ve Foote (1994) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beşli likert tipinde (1 = *hiçbir zaman*; 5 = *çok sık olarak*) toplam 28 maddeden olmaktadır. Ölçekteki 2, 5, 7, 13, 19, 26 ve 28. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçek çocukluk çağının fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal boyutlarını ölçmektedir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi istismar ve ihmal deneyimi şiddetinin de yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından yapılmıştır.

İŐLEM

Yapılan çalışmada örneklem grubuna içerisinde demografik bilgi formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin bulunduğu anket formu dağıtılmıştır. Çalışma hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra gönüllülük esasına uygun olarak çalışmaya katılmak isteyen katılımcılar anketi doldurmuştur. Katılımcılardan toplanan anketler tasnif edilmiş ve analiz için bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Verilerin analizi

Toplanan verilerin analizinde katılımcıların demografik bilgileri için sayı ve yüzde dağılımında frekans analizi ve iki kategorili değişkenler için ortalamalar arası farkın incelenmesinde Bağımsız Örnek t Testi kullanılmıştır

BULGULAR

Bu bölümde verilerin analizine yer verilecektir. İstatistiksel anlamlılık düzeyi için $p=0,05$ kriteri göz önüne alınmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri İçin Sayı ve Yüzde Dağılımı

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	127	63,5
	Erkek	73	36,5
Medeni durum	Evli	29	14,5
	Bekar	171	85,5
Eğitim durumu	Lise ve altı	18	9,0
	Üniversite ve üstü	182	91,0
Toplam		200	100

Yapılan çalışmaya 127 kadın ve 73 erkek olmak üzere toplam 200 kişi katılmıştır. Evli katılımcı sayısı 29 iken bekar olan 171 kişi vardır. Lise ve altı eğitim durumunda 18 kişinin yanında üniversite ve üstü eğitim durumunda 182 kişi bulunmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Ölçek ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamalarının Cinsiyet Kategorilerine Göre Bağımsız Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Cinsiyet	n	\bar{x}	s	t	sd	p
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Kadın	127	46,94	9,08	-0,328	198	0,744
	Erkek	73	47,40	9,94			
Duygusal İstismar	Kadın	127	7,85	3,48	0,081	198	0,936
	Erkek	73	7,81	3,70			
Fiziksel İstismar	Kadın	127	5,65	1,75	-0,617	198	0,538
	Erkek	73	5,81	1,62			
Cinsel İstismar	Kadın	127	6,02	2,68	0,495	198	0,621
	Erkek	73	5,84	2,07			
Duygusal İhmal	Kadın	127	10,50	4,57	-0,624	198	0,534
	Erkek	73	10,92	4,67			
Fiziksel İhmal	Kadın	127	6,63	1,87	-1,294	198	0,197
	Erkek	73	7,04	2,60			

Erkek ve kadın katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların Ölçek ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamalarının Anne-Baba Ayrı Olma Kategorilerine Göre Bağımsız Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Anne- baba ayrılık	n	\bar{x}	s	t	sd	p
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Evet	20	52,80	11,57	2,912	198	0,004
	Hayır	180	46,48	8,92			
Duygusal İstismar	Evet	20	8,95	3,28	1,482	198	0,140
	Hayır	180	7,71	3,57			
Fiziksel İstismar	Evet	20	5,90	1,37	0,525	198	0,600
	Hayır	180	5,69	1,74			
Cinsel İstismar	Evet	20	6,40	2,04	0,857	198	0,392
	Hayır	180	5,90	2,52			
Duygusal İhmal	Evet	20	14,60	4,92	4,217	198	0,000
	Hayır	180	10,21	4,36			
Fiziksel İhmal	Evet	20	8,45	3,12	3,751	198	0,000
	Hayır	180	6,59	1,96			

Anne ve babası ayrı olan ve olmayan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ($t_{(198)}=2,912$; $p<0,05$), fiizksel ihmal alt boyut($t_{(198)}=4,217$; $p<0,001$) ve fiziksel ihmal alt boyut ($t_{(198)}=3,751$; $p<0,001$)toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anne ve babası ayrı olan katılımcıların puan ortalamaları anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Ölçek ve Alt Boyut Toplam Puan Ortalamalarının Herhangi Bir Madde Kullanımı Kategorilerine Göre Bağımsız Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Madde kullanımı	n	\bar{x}	s	t	sd	p
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği	Evet	110	47,69	10,60	0,968	198	0,334
	Hayır	90	46,40	7,63			
Duygusal İstismar	Evet	110	8,07	3,80	1,045	198	0,297
	Hayır	90	7,54	3,23			
Fiziksel İstismar	Evet	110	5,87	1,93	1,499	198	0,136
	Hayır	90	5,51	1,37			
Cinsel İstismar	Evet	110	5,92	2,40	-0,201	198	0,841
	Hayır	90	5,99	2,57			
Duygusal İhmal	Evet	110	10,74	4,84	0,293	198	0,770
	Hayır	90	10,54	4,31			
Fiziksel İhmal	Evet	110	7,00	2,38	1,594	198	0,113
	Hayır	90	6,51	1,85			

Herhangi bir madde (sigara, alkol, uyuşturucu) katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocukluk çağı travmaları, kişilerin yaşamlarının geri kalanında birçok olumsuz etkisinin görüleceği yaşam olaylarıdır. Yapılan çalışmada cinsiyete göre kişilerin istismar ve ihmal düzeyleri incelenmiştir. Bu kısımda elde edilen bulgular alan dizin çalışmaları ile tartışılacaktır.

Yapılan ilk analiz sonucunda cinsiyet grupları arasında istismar ve ihmal puanları için anlamlı farklılık bulunmamıştır. Alan dizin çalışmaları cinsiyetin istismar ve ihmal deneyimlerinde etkili bir parametre olduğunu göstermiştir. Özellikle erkek çocukları toplum tarafından ve aile tarafından verilen değer sonucunda daha hareketli ve özgür yetişmektedir. Bu hareket ve özgürlük beraberinde şiddet uygulanması ve istismar davranışları ile sonuçlanabilir. Ayrıca kız çocuklarının cinsiyet kalıplarına uygun olarak büyümeleri gerektiği yönündeki inanç noktasında istismar ve ihmale maruz kalmaları olasıdır (Türkkan ve Odacı, 2018). Diğer yandan Berber-Çelik (2010) çalışmasında cinsiyetin istismar ve ihmal yaşantısında etkili bir parametre olmadığını belirtmiştir. Olsson ve arkadaşları (2000) çalışmasında kadın ve erkeklerin bildirdikleri istismar ve ihmal öykülerinin benzer düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Anne ve babanın ayrı olması değişkeni kişilerin yaşadıkları istismar ve ihmal öykülerine etki eden bir parametre olarak bulunmuştur. Özellikle anne ve babanın ayrı olması algılanan ihmal deneyiminde etkili olmaktadır. Aile bütünlüğü hiç şüphesiz istismar ve ihmal için koruyucu bir etkendir. Anne ve babanın ayrı olması çocuk üzerindeki kontrol mekanizmasını zayıflatmakta ve istismar ve ihmalciler için hedef olarak algılanmasına neden olmaktadır (Bulut, 1996). Ayrıca parçalanmış aileler çocukların duygusal olarak gelişmelerinin önüne geçmekte ve onların daha kırılabilir yapıya bürünmelerine neden olmaktadır. Bu noktada çocuklar istismar ve ihmal durumlarından daha çabuk ve ağır etkilenmektedir. Ayrıca kişiler başa çıkma becerilerini yeterince geliştirememekte ve stresle başa çıkmada başarısız olmaktadır (Ünal, 2008).

Araştırmada elde edilen son bulgu ise, herhangi bir madde kullanımı olan ve olmayan katılımcıların istismar ve ihmal puanları için anlamlı farklılık bulunmamasıdır. Alan dizinde istismar ve ihmal davranışlarının kendine zarar verme davranışının etiolojisinde yer aldığı bilinmektedir. Aslında sigara, alkol veya uyuşturucu madde kullanımı kişinin kendine zarar vermek için yaptığı bir davranıştır. Simpson ve Miller (2002) çalışmasında fiziksel istismara maruz kalan katılımcıların %50'ye yakınında kendine zarar verme davranışı gözlemiştir. Bu oranlar cinsel istismar için %46, duygusal için %42 ve ihmal deneyimleri için %42 olarak raporlanmıştır. Özen, Antar ve Özkan (2007) da yaptıkları çalışmalarında yaşanan istismar ve ihmalin verdiği kaygının şiddeti ile madde kötüye kullanımı arasında pozitif ilişki olduğunu belirtmiştir. Ayrıca istismar ve ihmalin verdiği kendine geri çekilme ve sosyal izolasyonun da kişinin kendine zarar verici davranışlara yönelmesinde etkili olduğu düşünülmektedir (Vahip, 2002).

Sonuç olarak araştırmanın amacı doğrultusunda kadın ve erkek katılımcıların çocukluk çağı istismar ve ihmal puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anne ve baba ayrılık durumunun istismar ve ihmal öyküsünde etkili olduğu görülürken madde kullanımı için böyle bir etki hesaplanmamıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, aile bilgilerinin istismar ve ihmal öykülerinde etkili olması noktasında uzmanlara güncel bilgiler sunmaktadır. Ayrıca yapılan bu çalışma, ilerleyen çalışmalarda çocukluk çağı travmatik deneyimlerine etki edece demografik bilgilerin incelenmesinde araştırmacılara öneriler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akço, S., Aksel, Ş., Arman, A. R., Beyazova, U., Dağlı, T., & Dokgöz, H. (2004). *Çocuk İstismarı ve İhmali Uygulama Kitabı*. İstanbul: Türk Adli Tıp Kurumu.
- Aysev, A.S., & Taner, Y.I. (2007). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Golden Print.
- Berber Çelik, Ç. (2010). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bernstein, D.P., Fink, L., Handelsman, L., & Foote, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132-1146.
- Bulut, I. (1996). *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Gören S., & Tıraşçı Y. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- Johnson, J.G., Cohen, P., Brown, J., Smailes, E.M., & Bernstein, D.P. (1999). Childhood maltreatment increases risk for personality disorders during early adulthood. *Archives of General Psychiatry*, 56(7), 600-606.
- Kahveci S. (2016). *Borderline kişilik bozukluğunda zihin kuramı ve çocukluk çağı travması arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, S., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. part 1: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 1214-1222.
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
- Kepenekçi, Y.K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 262-275.
- Kessler, R., Sonnega, A., Bromet, E., Hughes, M., & Nelson, C. (1995). PTSD in the national comorbidity survey. *Archives Of General Psychiatry*, 52, 1048-1060.
- Lanius, R.A., Vermetten, E., & Pain, C. (2010) *The Impact of Early Life Trauma on Health and Disease: The Hidden Epidemic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lanius, R.A., Williamson, M., & Densmore, D. (2001). Neural correlates of traumatic memories in PTSD: A functional MRI investigation. *American Journal of Psychiatry*, 158, 1920-1932.
- Olsson, A., Ellsberg, M., Berglund, S., Herrera, A., Zelaya, E., Pena, R. ve et al. (2000). Sexual abuse during childhood abuse and adolescence among Nicaraguan men and women: A population-based anonymous survey. *Child Abuse and Neglect*, 24(12), 1579-1589.
- Özen, Ş., Antar, S., & Özkan, M. (2004). Çocukluk çağı travmalarının umutsuzluk ve depresif duygu durum üzerine etkisinin son sınıf üniversite öğrencilerinde incelenmesi. *40. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Türk Psikiyatri Derneği Yayınları*, 316-319.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Renteria, S.C. (2005). Summary: sexual abuse of female children and adolescents-detection, examination and primary care. *Ther Umsch*, 62, 230-237.
- Shin, L. M., McNally, R. J., Kosslyn, S. M., Thompson, W. L., Rauch, S. L., Alpert, N. M., & Pitman, R. K. (1999). Regional cerebral blood flow during script-driven imagery in childhood sexual abuse-related PTSD: a PET investigation. *American Journal of Psychiatry*, 156(4), 575-584.

- Simpson, T.L., & Miller, W.R. (2002). Concomitance between childhood sexual and physical abuse and substance use problems. A review. *Clinical Psychology Review*, 22, 27-77.
- Şar, V., Öztürk, P. E., & İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 32(4), 1054-1063.
- Türkcan, A. (1999). Türkiye’de alkol kullanımı ve bağımlılığının yaygınlığı üzerine bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10, 310-318.
- Türkkın, T., & Odacı, H. (2018). Liseli ergenlerde çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet, gelir düzeyi ve ebeveyn eğitim durumuna göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 71-89.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *TSA Dergisi*, 1(12), 9-18.
- Vahip, I. (2002). Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 312-319.
- Yahi, M.M.H, & Tamish, S. (2001). The rates of child sexual abuse and its psychological consequences as revealed by a study among Palestinian university students. *Child Abuse and Neglect*, 25, 1303-1327.